

BROEDVOGELINVENTARISATIE VAN DE "BALKAN" EN ENIGE ONLIGGENDE BOSPARTIJEN IN HET AMSTERDAMSE BOS IN 1979

1. Inleiding

Voor het derde achtereenvolgende jaar werden deze lente de "Balkan" en enige omliggende bospartijen (te weten de Westelijke en Oostelijke vleugel, zie fig. 1) op broedvogels onderzocht.

In dit artikel worden de gegevens die verkregen zijn in 1977 en 1978, vergeleken met de resultaten die dit jaar werden behaald.

Het geïnventariseerde gebied heeft een totale oppervlakte van 46 ha, verdeeld in 33 ha boomte en 13 ha grasland. De **Balkan** bestaat uit 10 ha bomen en 2 ha zonneweide, de Westelijke vleugel heeft een grootte van 18 ha waarvan 7 ha speelweide, en de Oostelijke vleugel van 16 ha bevat 4 ha grasland. Voor een meer gedetailleerde beschrijving van de vegetatie en de grenzen van dit gebied verwijzen we naar Veling (1977) en Daalder (1978).

2. De verkregen gegevens

Dit jaar werd het gebied in totaal 16 keer bezocht, van begin maart tot en met de maand juni.

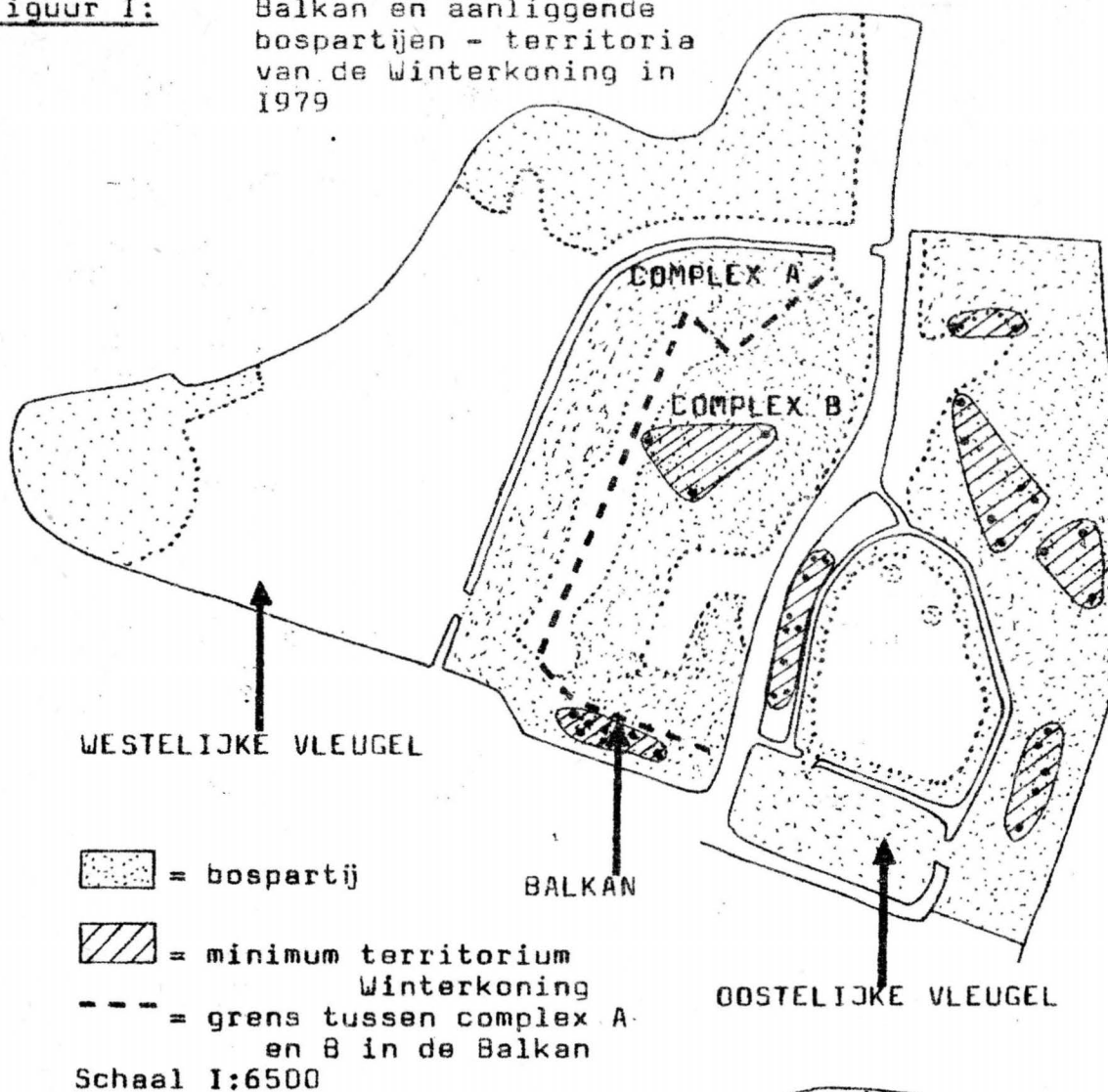
Tabel 1: Broedvogellijst van 1977, 1978 en 1979

soort	broedparen 1977	1978	1979
Fuut	1	-	0-1
Wilde eend	+?	+?	+?
Fazant	0-1	4	3
Meerkoet	0-1	3	2
Houtduif	16-26	33-45	33-42
Turkse tortel	-	2	2
Koekoek	-	-	1
Bosuil	1	2	2
Grote bonte specht	2	1	1
Boerenzwaluw	5-10 (4 brug 544)	1-2 (br. 542)	1-2 (br. 542)
Winterkoning	24-30	21	7-9
Heggenmus	6-10	7-8	7-9
Zanglijster	max. 6	5-6	2-4
Merel	min. 30	25	29-30
Nachtegaal	min. 1	1	max. 2
Roodborst	13-16	16	12-15
Kleine karekiet	1	6	4
Zwartkop	min. 4	5-8	4
Tuinfluit	min. 1	1	1
Fitis	min. 4	-	2-3
Tjiftjaf	5-9	5	8-10
Goudhaantje	2	1	-
Grauwe vliegenvanger	1	-	-
Koolmees	6-13	9-10	11-12
Pimpelmees	11-14	10	12-14
Matkop	1	1	-
Boomkruiper	1	1	1
Groenling	min. 1	-	-
Vink	5	3-4	9-10
Ringmus	3	9	8-10
Spreeuw	-	1	-
Wielewaal	-	1	-
Zwarte kraai	1	-	-
Ekster	2	3	3
Vlaamse gaai	5	5	5

Teken-verklaring: +? = wel aanwezig als broedvogel, aantallen echter onbekend

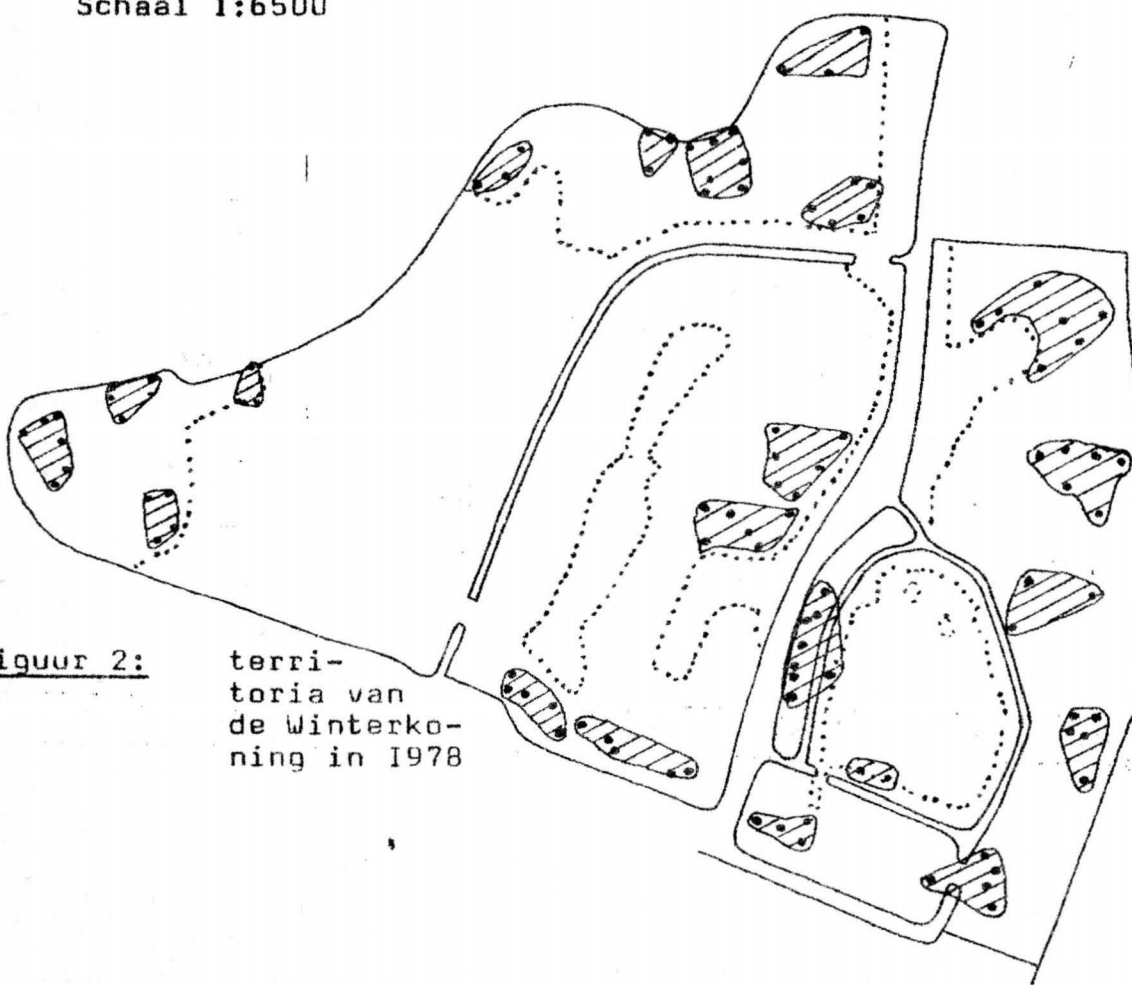
Figuur 1:

Balkan en aanliggende
bospartijen - territoria
van de Winterkoning in
1979

Figuur 2:

terri-
toria van
de Winterko-
ning in 1978

(Inv. Balkan, pag. 2)

Door kleine verschillen in het inventarisatiegebied van 1977 zijn de aantallen van de Fuut en Boerenwaluw in 1977 niet te vergelijken met de aantallen van 1978 en 1979.

3. Uitwendige invloeden op het broedvogelbestand

3.1 Gevolgen van de strenge winter

De afgelopen winter heeft van de toen in ons land verblijvende vogels een hoge tol geëist. Verwacht werd dan ook dat deze lente een achteruitgang van het aantal broedparen van de standvogels in het inventarisatiegebied zou worden vastgesteld. Inderdaad is deze verwachting voor een enkel soort uitgekomen.

De Winterkoning vertoont een sterke achteruitgang, van 21 broedparen in 1978 (24-30 in 1977) naar 7-9 dit jaar. Van de normale broedpopulatie Winterkoningen bleef na de strenge winter slechts zo'n 30% over. In vergelijking met de minimale oppervlakten van de territoria in 1978, was in 1979 geen vergroting van de territoria in het gebied waar te nemen (zie fig. 1 en 2). Mogelijk is dit een aanwijzing dat het voedselaanbod in het voorjaar van 1979 gelijk was aan dat van 1978.

Opvallend is dat deze lente niet met zekerheid een broedgeval in de Westelijke vleugel kon worden vastgesteld (9 territoria in 1978). De Balkan herbergde nu 2-3 broedparen (4 in 1978) en de Oostelijke vleugel 5 (9 in 1978).

Wat betreft andere standvogelsoorten werd deze lente geen achteruitgang vastgesteld. Houtduif, Turkse tortel, Bosuil, Heggemus, Merel, Kool- en Pimpelmees bleven nagenoeg op het peil van 1978.

3.2 De kap van het onderhout

In het voorjaar werden in het inventarisatiegebied op drastische wijze lage planten en struiken weggekap. Aangenomen dat deze ingreep gevolgen heeft voor het broedsucces van de aan laag struikgewas gebonden soorten, is hieruit misschien nog een deel van de achteruitgang van de Winterkoning te verklaren. Bij andere struikminnende soorten werd een dergelijke achteruitgang niet vastgesteld.

4. Enige verdere opmerkingen over de broedvogellijst

Behalve de bij paragraaf 3 genoemde veranderingen door uitwendige invloeden, valt bij het doornemen van de broedvogellijst nog het een en ander op.

Allereerst het voorkomen van de Koekoek in dit gebied. Deze lente werd hij verscheidene keren waargenomen aan de Kleine Vijver (Westelijke vleugel), zodat een broedgeval bewezen kan worden geacht. Hopelijk keert deze nieuwkomer ook volgend jaar in dit gebied terug.

Opvallend is tevens de terugkeer van de Fitis als broedvogel. Gegevens uit de Balkan van vroeger jaren bewijzen dat de Fitis hier eens een talrijke broedvogel was. Inventarisaties uit 1953, 1957 (Frieswijk en Bresser 1958) en 1964 (Reijnders 1965) geven resp. 22, 7 en 7 broedparen op. Door de jaren heen valt een duidelijke vermindering van de broedpopulatie te constateren, wat, door de veroudering van het bos, voor de Fitis als normaal geschouwd moet worden.

Van Tjiftjaf en Vink valt in 1979 een stijging te melden. Het aantal broedparen van de Tjiftjaf heeft vergeleken met 1978 een verdubbeling ondergaan. Van deze soort is echter bekend dat het aantal broedparen van jaar tot jaar sterk kan verschillen (Loode 1971, Daalder 1978).

Ook dit jaar werd het broeden van twee paar Turkse tortels vastgesteld. Nagenoeg dezelfde territoria als vorig jaar werden bezet. Deze soort gaat dus tot de vaste broedvogels van het gebied behoren.

(Inv. Balkan, pag.3)

5. De Balkan

Aan dit deelgebied van ons inventarisatieterrein is in vroeger jaren reeds veel aandacht besteed (zie o.a. Reijnders 1965), zodat wij een aparte behandeling uiterst nuttig achten.

De Balkan heeft een oppervlakte van 12 ha, waarvan 2 ha grasland en 10 ha bos is. Het bos bestaat uit 25% naaldhout en 75% loofhout. Bij de inventarisaties van 1953, 1964 en 1978 werd dit gebied in een complex A en een complex B verdeeld, beide zo'n 5 ha groot (zie fig. 1). Complex A bestaat uit een dicht bos van eikebomen met zeer weinig andere soorten en een schaarse onderbegroeiing van heesters en kruiden. Complex B is opgebouwd uit 50% eiken/beukenbos en 50% naaldhout (den, spar, taxus), met ook hier een schaarse ondergroei.

Tabel 2: Broedvogels van de Balkan in 1978 en 1979

soort	hele Balkan		Complex A		Complex B	
	1978	1979	1978	1979	1978	1979
Houtduif	19-26	19-22	0-4	2-3	19-22	17-19
Bosuil	2	2	1	1	1	1
Winterkoning	4	2-3	2	1	2	1-2
Heggenmus	2	0-2	1	0-1	1	0-1
Zanglijster	3	1-2	-	-	3	1-2
Merel	10	12	4	5	6	7
Roodborst	7	5-7	2	2-4	5	3
Zwartkop	1	2	1	2	-	-
Tjiftjaf	2	2-3	1	2	1	0-1
Koolmees	4	5	3	3	1	2
Pimpelmees	5	4-5	2	1	3	3-4
Vink	-	4-5	-	-	-	4-5
Ringmus	4	2-3	1	1-2	3	1
Ekster	1	1	-	1	1	-
Vlaamse gaai	3	3	1	1	2	2

In deze tabel worden Fazant, Boerenzwaluw, alsmede riet- en watervogels buiten beschouwing gelaten.

Evenals vorig jaar werden de broedende Ringmussen, Pimpel- en Koolmezen allen in nestkasten aangetroffen.

In tabel 3 wordt de leeftijd van de aanplant vergeleken met het aantal broedvogelsoorten en het aantal territoria, naar aanleiding van gegevens uit 1953, 1964 en 1978.

Tabel 3

jaar	leeftijd aanplant	aantal broedvogelsoorten	aantal territoria
1953	6	10	84
1964	17	21	70
1978	31	14	67-74
1979	32	14	64-77

Uit deze tabel blijkt een verarming van het aantal broedvogelsoorten na 1964. Het totaal aantal territoria blijft echter ongeveer gelijk. Bij vergelijking van de jaren 1978 en 1979 valt meteen op dat de afgelopen winter zeer weinig tot geen verandering heeft teweeg gebracht in het aantal territoria.

6. De Houtduif, voorkeur voor naaldhout

Net als vorig jaar werd de Houtduif geïnventariseerd op zang en balts en werd er niet naar nesten gezocht. Deze inventarisatiemethode kan mogelijk tot onderschatting van de aantallen broedparen leiden (Bijlsma 1978).

(Inv. Balkan, pag. 4)

Nog duidelijker dan vorig jaar was de voorkeur van de houtduif voor naaldhout. Een groot gedeelte van de Houtduiven broedde in het naaldhoutgedeelte van de Balkan. In het naaldhout van de Westelijke vleugel bij de Kleine Vijver broedden dit jaar niet zoveel Houtduiven als vorig jaar. Onze ervaringen komen overeen met die van Bijlsma die een voorkeur van de houtduif voor sparrebos van 20-35 jaar (de Balkan-aanplant is 32 jaar oud) constateerde (Bijlsma 1978).

7. Dankwoord

Een woord van dank zijn wij verschuldigd aan Patrick Bouthoorn en Jan van Laar, die de inventarisatie in de maand juni voor hun rekening namen. Tevens bedanken wij Joop Buker, voor enige aanvullingen op onze gegevens.

8. Nawoord

Na dit derde jaar achtereen inventariseren lijkt het ons nuttig ook een vierde jaar door te gaan. Immers, nu is er een hoop vergelijkingsmateriaal verkregen, waardoor in de toekomst mogelijk enige interessante vragen kunnen worden beantwoord.

Ook volgend jaar zullen we letten op de Houtduif, met betrekking tot zijn voorkeur voor naaldhout. Tevens zullen we letten op de Winterkoning, hoe snel deze populatie zich zal herstellen van de klap van deze strenge winter.

Er zal dus ook komend jaar geïnventariseerd worden, en, om zo'n betrouwbaar mogelijk beeld te krijgen van de broedvogelbevolking van Balkan en bijgebieden, houden wij ons aanbevolen voor waarnemingen van voor de Balkan zeldzame soorten in de komende lente (bijvoorbeeld de Grote bonte specht, Goudhaantje en Groenling).

Remco Daalder, Veluwelaan 9, Amsterdam
Hans Brouwer, Louis Chrispijnstraat 8,
Amsterdam

Literatuur

- Bijlsma, R. 1978. De Houtduif (*Columba Palustris*) als broedvogel op de ZW-Veluwe. In: De Tjiftjaf 23: 9-35.
- Daalder, R. 1978. Broedvogelinventarisatie van de "Balkan en enkele aanliggende bospartijen in het Amsterdamse Bos in 1978. In: Med. blad KNNV-VWG-Amsterdam 16, nr 3: 17-21.
- Frieswijk, J. en H. Bresser. 1958. Tjiftjaf en Fitis in het Amsterdamse Bos. In: De Levende natuur 61: 115-117.
- Loode, J.W.D. 1971. Tjiftjaf, *Phylloscopus collybita* (Vieillot). In: Avifauna van Midden-Nederland, pag. 418-419. Van Gorcum & Comp. N.V. Assen.
- Reijnders, J. 1965. Broedvogelinventarisatie van de "Balkan" (Amsterdamse Bos) in 1953 en 1964. In: De levende natuur 68: 289-295.
- Veling, E.J.M. 1977. Broedvogelinventarisatie "Balkan" (Amsterdamse Bos) - 1977. In: Med. blad KNNV-VWG-Amsterdam 15, nr 4: 6.